

אורנה אליגון דר - "יסודות בדיני ראיות"

אורנה אליגון דר "יסודות בדיני ראיות",
הוצאת נבו, התשפ"ד - 2024, 252 עמ'

הספר הוא אחת התוצאות (החיוביות) של מגפת הקורונה (2020-2023). באותה תקופה עברו כל האוניברסיטאות מחוסר ברירה ללימודים מקוונים. המחברת ביקשה לעזור לתלמידיה על ידי הנגשת תחום דיני הראיות בצורה תמצית ומרוכזת, המאפשרת לימוד עצמי. תוצאת מאמצייה אלו מונחת לפנינו.

הספר מחולק למבוא ואחריו עשרה פרקים. המבוא עוסק בשאלות תיאורטיות עקרוניות. מהן מטרות דיני הראיות? חקר האמת או יותר מכך? האם מדובר בפרוצדורה או מהות? ובכלל איך יש להוכיח עובדות? הפרקים שאחריו עוסקים בראיות פסולות (מכוח חוקי יסוד או חקיקה ספציפית), בעדים וחובתם להעיד, חסיונות מפני עדות, ראיות חפציות ונסיבתיות, ראיות מדעיות, נטלים וחזקות ותוספות ראיות. בקצרה, הספר איננו מתיימר להיות אנציקלופדיה אלא לעסוק בעיקרי דיני הראיות והמסגרת התיאורטית הרלוונטית להן. אולם למרות שאיננו ארוך, הוא מצליח להעביר היטב את עיקרי דיני הראיות.

לאור מטרת הספר, ישנן מספר נקודות בהן הוסיפה המחברת מעבר לספר משפטי רגיל. היא מעלה שאלות רבות תחת הכותרת "חומר למחשבה". למשל "בחסיון פסיכולוג-מטופל, האם צריך להיות הבדל בין הליכים אזרחיים לפליליים מבחינת היקף החיסיון?" או "האם ראוי לקיים וועדת חקירה על עניין שניתן בו פסק דין חלוט?". מדובר בשאלות שהתשובה להן קשורה יותר במדיניות חברתית, ונועדו לעורר שיח ומחשבה. מטרה שהן עומדות בה היטב.

כן מופיעות בכל פרק מעין 'שאלות בחינה' (תחת הכותרת 'אירועונים לתרגול'). לדוגמא: "חשוד בעבירה נשלח לבית חולים להסתכלות. במסגרת ההסתכלות במחלקה הוא מודה בעבירה בפני קרימינולוג קליני. האם ניתן להשתמש בתרשומת של הקרימינולוג ובעדות שלו במשפט?" חלקן פשוטות וחלקן מורכבות יותר, אך כולן עוזרות בהבנת החומר ויישומו.

המחברת גם משתמשת במספר תרשימי זרימה וטבלאות מוקפדות המסבירים את החומר. לדעתנו רצוי מאוד להשתמש בשרטוטים ויזואליים וכל המרבה הרי זה משובח. אלו משום מה אינם נוכחים בספרי משפט רגילים, למרות שהיום קל ליצור אותם. כידוע, תמונה/שרטוט טובים בהסבר ממילים.

פינה נוספת היא מה שמכונה 'בפינת הטלוויזיה' שבה מומלצים סרטים עלילתיים ו/או דוקומנטריים המדגישים נקודות שבהן דן הפרק. כך למשל בפרק הדין במעמדו של העד המומחה מומלץ תחקיר טלוויזיה הדין בפרשת ד"ר מאיה פורמן. ד"ר פורמן העידה כעדת הגנה בתיק 502/07 **מדינת ישראל נ' רומן זדורוב** ונטען כי נפגעה קשות מהפרקליטות שרדפה אותה. באותה צורה מומלצות לא מעט תוכניות למיניהן שעוסקות בנושאים ראיתיים.

ה מחברת מלינה יותר מפעם אחת, על כך שדיני הראיות אינן יותר מקצוע חובה, אלא הפכו להיות מקצוע בחירה. זאת בחלק ניכר מבתי הספר למשפטים בישראל. תלונתה מובנת.

הכותבת, פרופ' אורנה אליגון דר, היא מרצה בבית הספר למשפטים במכללה האקדמית ספיר. היא מתמחה בהיסטוריה ומשפט וכן במשפט פלילי ובדיני ראיות. נעיר כי המחברת מלינה יותר מפעם אחת, על כך שדיני הראיות אינן יותר מקצוע חובה, אלא הפכו להיות מקצוע בחירה. זאת בחלק ניכר מבתי הספר למשפטים בישראל. תלונתה מובנת. מלומדים רבים סוברים שהתחום המשפטי הספציפי שלהם חשוב וראוי, ואולי הם צודקים. אולם הכיוון אליו הולכים לימודי המשפטים (ולא רק משפטים) בימינו, דוגל ברבגוניות, לימודים בין-תחומיים, ואפשרויות בחירה לסטודנטים. לא רק דיני ראיות, אלא גם נושאים אחרים שבזמנו נחשבו כהכרחיים ללימודי משפטים כגון דיני תאגידים, דיני מנהל ציבורי, דיני משפחה, משפט בינלאומי פומבי, דיון פלילי, דיני מיסים, משפט בינלאומי פרטי, ומקצועות רבים אחרים הם כיום לימודי בחירה. לא נראה שכיוון זה ישתנה בקרוב אלא להיפך. דווקא בשל כך חשוב וראוי ליצור אפשרויות ללמידה עצמית של תחומים משפטיים אלו. ספרה של המחברת הוא דוגמא טובה לכך, ורצוי שאמצעי למידה רבים יצטרפו אליו.

מלומדים רבים סוברים שהתחום המשפטי הספציפי שלהם חשוב וראוי, ואולי הם צודקים. אולם הכיוון אליו הולכים לימודי המשפטים (ולא רק משפטים) בימינו, דוגל ברבגוניות, לימודים בין-תחומיים, ואפשרויות בחירה לסטודנטים.

שלוש נקודות נדמה לנו שמן הראוי שיתוקנו (אולי במהדורה הבאה שמן הסתם תצא לאור). ראשית, מן הראוי היה להוסיף בסיום הספר תשובות ברורות ל-'שאלות המבחן שבו'. אלו יכלו לעזור ללומדים העצמיים להעריך אם אכן למדו היטב, ולתת משוב על הבנתם. גם במקומות שההלכה איננה ברורה ניתן לתת תשובה, ואולי דווקא שם חשוב ליתן תשובות.

שנית, אין משום מה מפתחות בספר. המפתח היחיד הוא תוכן העניינים שבפתיחה שאיננו מספק. רצוי להוסיף אינדקס מלא בסיומו, ומפתחות לפסקי הדין והמאמרים האקדמיים שבו. וכמובן, גם מפתחות לפינות הייחודיות שבספר ('חומר למחשבה', 'פינת הטלוויזיה' ו-'אירועונים לתרגול'). אלו יכולים לאפשר עיון קל ופשוט יותר.

שלישית וחשוב מכל, הספר איננו מתייחס מספיק לכל שאלת הראיות הדיגיטליות. המציאות היא שהשימוש בראיות דיגיטליות עלה פלאים עם הטכנולוגיה וסביר להניח שבעתיד ירבה עוד יותר. כך למשל אישרה הכנסת בתחילת ינואר 2024 את השימוש במערכת 'עין הנץ'. זוהי מערכת מצלמות משטרתית היכולה לזהות לא רק את מספר הרכב אלא גם פרטים נוספים על הנוהגים בו. היא יכולה גם כפי הנראה לעקוב אחרי נתיב נסיעתו של רכב, להצליב מידע עם רכבים אחרים ועוד. החוק פירט בדקדקנות לאלו מטרות ניתן להשתמש בה, וכיצד להשתמש בראיות. אך אין התייחסות לכך בספר, וחבל.

הספר מומלץ לכל מי שמתעניין או עוסק בדיני ראיות, ובוודאי לכל אלו המעוניינים ללמוד את הנושא לבדם, או מלמדים אותו.